

2.1.1 משימות ותפקידי שירותי הרווחה לילדים ונוער – סעיף 1 בספר החוקים הסוציאלי השמיני (SGB VIII)

- (1) לכל הצעירים עומדת הזכות לקבל סיוע התפתחותי וחינוכי כדי שיוכלו להפוך לאנשים עצמאיים ואחראיים החיים בחברה.
- (2) ...
- (3) לצורך מימוש הזכות האמורה [...], שירותי הרווחה לילדים ונוער:
 1. יסייעו לצעירים לפתח את כישוריהם האישיים והחברתיים למניעה והתגברות על חוסר שוויון הזדמנויות.
 2. יאפשרו לצעירים או יקלו עליהם להיות פעילים באופן עצמאי בכל תחומי החיים הנוגעים להם, ולהשתלב באופן מלא בחברה, בהתאם לגילם וליכולותיהם האישיות.
 3. יעניקו להורים או לאפוטרופוסים סיוע וייעוץ בחינוך.
 4. יגנו על ילדים ובני נוער בפני סכנות לשלומם.
 5. יעזרו ליצור או לשמר תנאי חיים חיוביים לצעירים ולבני משפחותיהם בסביבה ידידותית לילדים ולמשפחות.

2.1.1 משימות ותפקידי שירותי הרווחה לילדים ונוער – סעיף 1 בספר החוקים הסוציאלי השמיני (SGB VIII)

חוק שירותי הרווחה לילדים ונוער (Kinder- und Jugendhilfegesetz) כלול בספר החוקים הסוציאלי השמיני (SGB VIII). שהוא אחד משלושה עשר ספרי החקיקה הסוציאלי בגרמניה. הוא קובע את המסגרת המשפטית לתפקידיה של רשות הילדים ונוער בגרמניה כולה (שירותים ותפקידים אחרים). האופי והיקף הקונקרטי יותר של השירותים (כגון שירותים הניתנים במעונות יום לילדים) מפורטים בחוקים השונים של המדינות הפדרליות.

ספר החוקים הסוציאלי השמיני נכנס לתוקף ב-1 בינואר 1991 במקומו של חוק רווחת הנוער מ-1961 (Jugendwohlfahrtsgesetz). מטרת החוק החדש הייתה להחליף את החוק הישן שהיה ממוקד בהתערבות מצד הרשויות בחקיקה מנוונת שירותים לצעירים ולהורים. מעבר זה נחשב באותה עת לשינוי פרדיגמה בשירותי הרווחה לילדים ונוער. במהלך שלושים השנים האחרונות, עבר חוק שירותי הרווחה לילדים ונוער כמה תקינות, לאחרונה בשנת 2021 במסגרת החוק בדבר חיזוק הילדים והנוער (Kinder- und Jugendstärkungsgesetz). המתמקד בעיקר בחיזוק זכויותיהם של צעירים והורים להשתלבות ומאגד את מערך שירותי העזרה לילדים עם וללא מוגבלות תחת קורת גג אחת.

סעיף 1 בספר החוקים הסוציאלי השמיני מפרט את יסודות החוק. בפסקה 1 מודגשת זכותם של צעירים לקבל סיוע כדי שיוכלו להפוך לאנשים עצמאיים ואחראיים המסוגלים לחיות בחברה. הדבר מדגיש את העובדה ששירותי הרווחה לילדים ונוער נועדו בראש ובראשונה לשרת את הצעירים, ולא את האינטרסים של הורים המגדלים אותם או האינטרסים של המדינה.

בפסקה 2 נקבע כי "הטיפול בילדים וגידולם הם זכותם הטבעית של ההורים וחובה המוטלת בראש ובראשונה עליהם. המדינה תפקח עליהם במילוי חובתם זו". נוסח זה זהה ללשונו של סעיף 6, פסקה 2 לחוק היסוד של גרמניה. עובדה זו ממחישה את המגבלות החוקתיות הנוגעות לאחריות המפורטת בפסקה 1. המדינה כגוף מתפקד יכולה להתערב בזכויות ההורים רק אם הדבר הכרחי כדי להגן על הילד מפני סיכון.

פסקה 3 מתארת את העדים אליהם שירותי הרווחה לילדים ונוער מחויבים:

- 1) לסייע לצעירים להתגבר על חוסר שוויון הזדמנויות כחלק מציירת תנאי חינוך והתפתחות שווים ומתן פיצוי על חוסרים בתשתיות או ליקויים אישיים של צעירים.
- 2) לתמוך בצעירים כדי שיוכלו להיות פעילים באופן עצמאי בכל תחומי החיים הנוגעים להם ולהשתלב בחיים בחברה באופן שווה זכויות, בהתאם לגילם וליכולותיהם האישיות.
- 3) לסייע להורים בחינוך ולעזור להם כך שהיו מסוגלים לעמוד באחריותם לגידול ילדיהם ולשמירה על טובתם.
- 4) להעניק הגנה לילדים ובני נוער אם הוריהם אינם מסוגלים לעשות זאת במידה מספקת.
- 5) לתרום באופן פעיל ליצירה ולשימוש תנאי חיים חיוביים וסביבה ידידותית למשפחות כמשמיה רחובית, ולייצג מבחינה משפטית את האינטרסים של ילדים ובני נוער גם בתחומים אחרים.

העדים הנזכרים בסעיף 1 בספר החוקים הסוציאלי השמיני ניכר טווח תפקידיהם הרחב של שירותי הרווחה לילדים ונוער. שירותי הרווחה נדרשים:

- להקים תשתית לתמיכה ולחינוך הצעירים, שתאפשר להם להפוך לאנשים עצמאיים, אחראיים ובעלי יכולות חברתיות.
- לספק לילדים, לבני נוער ולהורים סיוע ותמיכה כדי לפצות על תנאי חיים לקויים.
- לפקח (במסגרת ביקורת ובמידת הצורך, גם תוך התערבות) כדי להגן על ילדים ובני נוער מפני סכנות לשלומם.
- לייצג את האינטרסים של הצעירים, להבטיח את השתלבותם בחברה ולמנוע כל סוג של הפרדה או דהרה חברתית.

התפקידים הנ"ל טומנים בחובם אמביוולנטיות רבה ונתונים במתח הדדי. בולטים מביניהם התפקידים של שירותי הרווחה לילדים ונוער בתחומים שונים, אשר נמצאים במתח תמידי זה מול זה. שירותי הרווחה חייבים לפעול באיזון מסוים על מנת למלא את תפקידם הכללי לסייע בחינוך, בהשתלבות בחברה ובלימודים תוך שימוש באסטרטגיות פעולה להתערבות במצבי חירום ומילוי תפקידם בהגנה על שלומם של הצעירים.

לקריאה נוספת

- ספרי מבוא והעמקה
Böllert, Karin (ed.) (2018): Kompendium Kinder- und Jugendhilfe, Wiesbaden.
Hansbauer, Peter/Merchel, Joachim/Schöne, Reinhold (2020): Kinder- und Jugendhilfe – Grundlagen, Handlungsfelder, professionelle Anforderungen, Stuttgart.
Jordan, Erwin/Maykus, Stephan/Stuckstätte, Eva (2015): Kinder- und Jugendhilfe – Einführung in Geschichte und Handlungsfelder, Organisationsformen und gesellschaftliche Problemlagen, 4th revised edition, Weinheim and Munich.
Schröder, Wolfgang/Struck, Norbert/Wolff, Mechthild (eds.) (2016): Handbuch Kinder- und Jugendhilfe, 2nd edition, Weinheim and Munich.
- פרשנות משפטית לספר החוקים הסוציאלי השמיני
Münder, Johannes/Meysen, Thomas/Trenczek, Thomas (eds.) (2019): Frankfurter Kommentar SGB VIII Kinder und Jugendhilfe. 8th edition, Baden-Baden.
Wiesner, Reinhard (2021, in publication): SGB VIII – Kinder- und Jugendhilfe, Kommentar, 6th edition, Munich.